

WAARDERING VAN VASTE ACTIVA IN DE GECONSOLIDEERDE JAARREKENING

door A. R. Overbeek

Het is een verheugend verschijnsel, dat vooral de grote maatschappijen er in de laatste jaren voortdurend naar streven om haar verslagleggingen te verbeteren. Maar daarbij blijkt nog dikwijls, welk een verschil van opvattingen er bestaat t.a.v. bepaalde problemen.

Het is naar aanleiding van een door de Redactie ontvangen schrijven van een collega, dat wij hier één van deze problemen aan de orde stellen.

Wat is namelijk het geval?

In het jaarverslag van Unilever over 1953 (blz. 8) lezen wij:

„Bij de opstelling der geconsolideerde balansen zijn de in de balansen van buitenlandse onderhorige maatschappijen voorkomende vlottende activa en schulden in de meeste gevallen tegen de op de balansdatum geldende koersen herleid. De daarin voorkomende vaste activa hebben wij, zoals wij hierboven reeds hebben opgemerkt, tot dusver herleid tegen de koersen in het jaar van aanschaffing of herwaardering. Nu de economische ontwikkeling er toe heeft geleid dat wij ook in Nederland en Engeland tot herwaardering onzer vaste activa zijn overgegaan, zou het niet logisch zijn de vaste activa van buitenlandse onderhorige maatschappijen in de consolidatie te blijven opnemen met een vaste waarde op basis van de koersen in het jaar van aanschaffing of herwaardering. Hierbij komt nog, dat de vaste activa en in belangrijke mate ook de netto vlottende activa van buitenlandse onderhorige maatschappijen deel uitmaken van het door die maatschappijen permanent geïnvesteerde vermogen. Het komt ons daarom voor dat er geen grond is om deze twee categorieën van activa in de consolidatie op verschillende wijze te behandelen. Daarom hebben wij besloten alle activa en passiva van buitenlandse onderhorige maatschappijen zonder onderscheid in onze geconsolideerde balansen op te nemen tegen de op de balansdatum geldende koersen. Uiteraard zal dit systeem bij verandering in de omstandigheden zo nodig worden gewijzigd.”

Daarentegen wordt in het verslag van de Koninklijke over 1953 (blz. 53) vermeld:

„Zoals hierboven reeds is aangegeven, zijn Groepsmaatschappijen werkzaam in de meeste landen van de wereld en in verband hiermede wordt de administratie van vele individuele maatschappijen in andere muntsoorten dan Sterling gevoerd. Vóór 1950 werden de jaarstukken van deze maatschappijen niet in Sterling omgerekend. Toen voor de eerste maal financiële Groepsoverzichten werden samengesteld, bleek het derhalve niet wel doenlijk de bedragen der vaste eigendommen om te rekenen tegen de wisselkoersen geldende ten tijde van de aanschaffing van deze vaste eigendommen. Deze omrekening heeft nu grotendeels plaats gevonden en de tegenwaarde in Sterling der vaste eigendommen alsook de hiermede verband houdende afschrijvingsrekeningen zijn per 1 Januari 1953 herzien.”

We zien hier dus het merkwaardige verschijnsel, dat het systeem, hetwelk door Unilever verlaten wordt, juist verkozen wordt door de

Koninklijke, terwijl het door laatstgenoemde maatschappij verlaten systeem juist door Unilever wordt aanvaard. Te merkwaardiger is dit nog voor ons, omdat dezelfde accountants (Price Waterhouse & Co) bij beide maatschappijen meetekenen, zij het in verschillende combinaties met andere kantoren.

Wanneer wij hieronder een poging ondernemen om het verschijnsel te verklaren, betekent dat zeker niet, dat daarmee het laatste woord in deze kwestie is gezegd.

Het systeem van consolidatie, zoals dat vroeger bij Unilever in zwang was, en waarbij derhalve de aanschaffingswaarde van vaste activa van buitenlandse dochterondernemingen werd omgerekend tegen de wisselkoers geldende ten tijde van de aanschaffing zou men kunnen beschouwen als een perfectie (of zelfs perfectionisme?) van het systeem van waardering op historische kostprijs. Het is echter duidelijk, dat handhaving van dit systeem steeds groter bezwaren zal opleveren. In de eerste plaats administratief-technisch, vooral als er veel mutaties zijn in deze activa. Bovendien worden in dit systeem de afschrijvingen berekend tegen de koers in het betreffende jaar. Voeg daarbij dat in verschillende landen tot herwaardering moest worden overgegaan, hetzij om fiscale dan wel om economische redenen, dan wordt het alleszins begrijpelijk, dat Unilever van het oude systeem is afgestapt. Waar wij hiervoren stelden, dat Unilever is overgegaan tot het oude systeem van de Koninklijke, moet de kanttekening gemaakt worden, dat dit niet helemaal waar is, omdat tevens een zekere concessie is gedaan in de richting van de vervangingswaarde. Weliswaar is de stap in deze richting zeer voorzichtig, waaraan vermoedelijk niet vreemd zal zijn, dat men in Engeland daar nogal afkerig tegenover staat. In het jaarverslag wordt ten deze vermeld (blz. 8).

„..... wij hebben in ieder afzonderlijk geval gestreefd naar een redelijke waardering op basis van een efficiënt en economisch verantwoord gebruik van het desbetreffende activum. De totale waarde, waartegen de vaste activa na deze herwaardering te boek staan, blijft conservatief;

Ontegenzeggelijk blijkt hieruit, dat meer en meer de overtuiging veld wint, dat het niet mogelijk is, door vermelding van de historische kostprijs, hoe ook geperfectioneerd, bij te dragen tot een inzicht in de vermogenspositie van een bedrijf, zeker niet in die van een zo gecompliceerd concern als het onderhavige. Bedriegen de voortekenen niet, dan zal Unilever eerlang zijn verslaglegging nog verder aanpassen aan de beginselen der vervangingswaarde, hetgeen onzes inziens toejuicing verdient.

Beschouwen wij nu het standpunt van de Koninklijke nader, dan blijkt ons daaruit, dat deze zich min of meer verontschuldigt t.a.v. het tot dusverre gevolgde systeem. Men wenst blijkbaar vast te houden aan de historische kostprijs als grondslag voor de waardering (dit in tegenstelling tot Unilever) en beschouwt de aangebrachte wijziging als een noodzakelijke correctie in dat verband. Dat het hier niet om geringe bedragen gaat, moge blijken uit de genoemde cijfers: de aanschaffingswaarde per 1 Januari 1953 werd £ 85.000.000.—/— verlaagd, op een totaal van £ 1.335.000.000.—/—.

Is nu deze correctie inderdaad noodzakelijk, in de gedachte van de historische kostprijs dan altijd, of niet. Wij menen dit te moeten betwijfelen, vooral wanneer in aanmerking wordt genomen, dat de zgn.

vlottende activa en passiva wel tegen dagkoers worden omgerekend. Wanneer men consequent wil zijn hierin, zou men dan eigenlijk niet nog verder moeten gaan en nagaan tegen welke koers de valuta zijn verkregen, die in de dochteronderneming zijn geïnvesteerd en voorts de geaccumuleerde winsten moeten omrekenen tegen de koers van het betreffende jaar? Terecht wordt immers in het jaarverslag van Unilever opgemerkt, dat in belangrijke mate ook de netto vlottende activa van buitenlandse onderhorige maatschappijen deel uitmaken van het door die maatschappijen permanent geïnvesteerde vermogen. Neen, wij vermogen niet in te zien, dat de door de Koninklijke aangebrachte correctie bijdraagt tot verduidelijking van het balansbeeld, ook al is ons bekend, dat deze methode met name in Engeland opgeld doet. Onze conclusie is dan ook, dat wij de nieuwe methode van de Koninklijke niet bewonderen. Veeleer gaat onze voorkeur uit naar waardering op basis van vervangingswaarde, omdat dan gelijksoortige waarden worden samengevat bij de consolidatie; dit systeem wordt bijv. bij Philips sinds enkele jaren toegepast.

Interessant is hierbij nog de vraag, hoe de accountant moet staan tegenover de verschillende methoden. Te interessanter is dit aspect, omdat de jaarrekeningen van Unilever en Koninklijke zowel als van Philips door accountants worden gecertificeerd.

Het komt ons voor, dat in de overgangstijd, waarin wij vermoedelijk verkeren, de accountant geen jaarrekening, die is gebaseerd op historische kostprijs, kan afkeuren, mits de grondslagen van de waardering duidelijk zijn vermeld. Hij blijve intussen er voor ijveren gezonder bedrijfs-economische principes ingang te doen vinden.

RESUME.

Fait curieux, deux grands concerns internationaux néerlandais ont modifié leur système d'évaluation de l'actif fixe.

Il semble que Unilever abandonne un système que Royal Dutch applique maintenant et inversement. L'auteur est d'avis que ce changement n'a pas clarifié le bilan du fait, entre autres, que le prix de revient historique est retenu comme base d'évaluation. Il se déclare partisan du principe de la valeur de remplacement, comme cela est par exemple le cas depuis quelques années chez Philips.

Enfin, l'auteur discute l'attitude de l'expert-comptable à l'égard de diverses méthodes.

SUMMARY.

The writer discusses the curious phenomenon that two big Dutch-international concerns have changed their systems of valuation of fixed assets and that in such a way that it looks like Unilever abandoning a system which is adopted by „Royal Dutch” and conversely. He points out that the picture presented by the balance sheet has in no way become clearer, which is among other things caused by the adhering to the historical cost-price as the basis. He declares himself in favour of taking the replacement value as a basis, as has been done for some years by the Philips Concern.

Finally the attitude of the auditor towards the various methods is discussed.